

Bijlage VWO
2024

tijdvak 2

maatschappijwetenschappen

Bronnenboekje

Opgave 1 Waar blijft mijn tijd?

tekst 1

Wie efficiënter probeert te leven heeft nergens meer tijd voor

Ik word omringd door hardlopers. (...) Wanneer ik een paar minuten uit het raam staar, holt er meestal wel iemand voorbij. (...) De moderne mens sport (...) individueel. Zo zit hij niet vast aan de in steen gebeitelde tijden van de trainingen op de voetbalclub, die ook nog eens relatief lang duren. En hoeft hij niet te blijven hangen in de kantine of deel te nemen aan andere sociale verplichtingen.

Tijd is een object dat zich in stukken laat knippen en productief laat maken. Van elke activiteit of handeling kan wat worden geschraapt. Het leven als rekensom. (...)

De drang naar efficiëntie en tijdsbesparing [is] in de 21ste eeuw enorm geïntensiveerd. Veel moderne mensen (...) zien zichzelf als een bedrijf en zijn als de dood om tijd te verspillen. Met blokkenschema's en volgepropte agenda's proberen ze er maximaal rendement uit te halen. (...) Die manier van denken wordt aangejaagd door de digitale revolutie. Sinds de komst van de iPhone in 2007 is bijna de hele wereld met een paar kliks en swipes binnen handbereik. Silicon Valley¹⁾ bouwt met zijn platforms, apps en algoritmen verder aan een wrijvingsloze wereld waarin het voor de gebruikers bijna onmogelijk wordt

om niet geobsedeerd te raken door hun eigen efficiëntie en optimalisatie.

Het leven van de moderne stedeling is op meer manieren verweven met allerlei tijdsbesparende diensten. Illustratief zijn de slogans op de bussen van de Albert Heijn²⁾ die hier door de buurt rijden: 'Druk, druk, druk, en toch je koelkast gevuld'. (...) En wat te denken van de Swapfiets. Bij een lekke band hoef je die niet zelf te plakken. Je hoeft zelfs niet naar de fietsenmaker: je stuurt een appje en er wordt een nieuwe bij je thuisbezorgd. (...) De flietsbezorger is misschien wel het meest exemplarische voorbeeld van hoe het digitale tijdperk het leven heeft veranderd. (...)

55 Waar gaan al die opgespaarde minuten, uren en dagen dan aan op? Langer doorwerken, een extra cursus, nóg een marathon. (...) De komst van de wasmachine, auto en e-mail leidden niet tot extra vrije tijd, maar zorgden ervoor dat we vaker gingen wassen, langere afstanden aflegden en meer elektronische brieven verstuurd. (...) Alles wat [moderne stedelingen] ondernemen, bekijken ze door de bril van efficiëntie, en bestempelen ze direct als verloren tijd. Met die blik kijken ze zelfs naar hun vrije tijd: ook die moet worden uitgebuit en in dienst staan van hun rendement.

bron: Trouw, 2023

- noot 1 Silicon Valley = regio in de Verenigde Staten waar veel technologiebedrijven zoals Apple gevestigd zijn
- noot 2 Met de bussen van Albert Heijn worden de vrachtwagens bedoeld waarmee deze supermarktketen boodschappen aan de deur bezorgt.

Opgave 2 Het verbod op de Hells Angels

tekst 2

OM: verbod op motorclub Hells Angels noodzakelijk vanwege geweldscultuur

De Hells Angels Motorcycle Club houdt een geweldscultuur in stand die steeds opnieuw leidt tot geweld. Daarom is een verbod noodzakelijk.

5 Dat betoogde het Openbaar Ministerie (OM) woensdag 6 maart 2019 voor de rechtbank in Utrecht tijdens de toelichting op het gevraagde civiele verbod van de

10 internationale Hells Angels Motorcycle Club en de Nederlandse afdeling daarvan.

Het OM lichtte daarbij uitgebreid toe op welke manier Hells Angels MC

15 zijn leden aanzet tot het plegen van geweld. Zo kent de club verschillende interne onderscheidingen voor leden die geweld plegen. (...) De *Dequiallo patch* wordt gedragen door leden die

20 geweld hebben gepleegd tegen de politie. De *Filthy Few patch* is voor leden die een moord hebben gepleegd, of tenminste zeer ernstig

25 geweld. Daarnaast reikt de club een *Deathhead Purple Heart*-onderscheiding uit aan leden die 'hun bloed hebben vergoten ter verdediging van de club'. Ook

30 Nederlandse leden van de club zijn gezien met deze onderscheidingen. (...) De rechtbank Noord-Holland heeft in 2018 al in enkele inmiddels onherroepelijke vonnissen in een

35 strafzaak van twee van de (...) onderscheidingen vastgesteld dat

deze bedoeld zijn om geweld door Hells Angels-leden te belonen. Ter zitting toonde het OM verder vele

40 voorbeelden van de wijze waarop Hells Angels MC geweld verheerlijkt en propageert op clubkleding (...). Ook legden de officieren van justitie uit hoe de club aan leden een

45 zwijgplicht oplegt en voortdurend lijsten bijhoudt van de vele gedetineerde clubleden om hen financieel en moreel te steunen in detentie. Bovendien legt Hells Angels

50 MC met geweld en intimidatie zijn wil op aan gewone motorclubs in Nederland omdat de club meent te moeten bepalen wie in de motorwereld welke naam, kleur en

55 symbolen mag dragen. Het gaat bij al deze handelingen in strijd met de openbare orde niet om een paar 'rotte appels', maar om vele leden en afdelingen die zich gedragen volgens

60 de regels van de club.

De geweldscultuur van Hells Angels MC en soortgelijke outlaw motorcycle gangs leidt tot een eindeloze geweldspiraal. In Nederland zijn al

65 meerdere mensen ernstig mishandeld, neergestoken of beschoten in de strijd tussen Hells Angels MC en andere motorbendes. (...) Ook gewone burgers worden met

70 regelmaat slachtoffer van ernstig geweld door leden van Hells Angels MC (...).

bron: om.nl, 2019

afbeelding 1

Een lid van motorclub Hells Angels met zijn colors¹⁾

bron: ANP Foto

noot 1 De colors van een motorclub bestaan uit de kleding van de club, inclusief de logo's en andere merktekens die aangeven bij welke club en tot welke afdeling het lid behoort en welke rang het lid heeft.

Opgave 3 De Inflation Reduction Act

tekst 3

Bidens 'America First'-beleid dreigt tot breuk met Europa te leiden

Bijna twee jaar na (...) de inauguratie van de Amerikaanse president Joe Biden ontstaan er flinke scheuren op economisch gebied in het
5 bondgenootschap tussen Washington en Europa. (...) Na maandenlang rustig te hebben aangerommeld, barstte het geruzie vorige week in alle openheid los. Thierry Breton,
10 EU-commissaris voor de interne markt, kondigde aan dat hij deze week zou afzien van deelname aan de vergaderingen (...) van de Handels- en Technologieraad EU-VS,
15 een belangrijk coördinerend orgaan voor trans-Atlantisch economisch beleid. Hij zei dat de agenda "nu te weinig ruimte biedt voor kwesties die veel Europese ministers en bedrijven
20 zorgen baren", waarbij hij doelde op klachten van de EU over nieuwe Amerikaanse subsidies voor elektrische auto's en groene energie die Europese autofabrikanten en
25 andere bedrijven benadelen. (...)

Het conflict draait om de tegenstrijdige doelen van het industriële beleid van de regering Biden. Aan de ene kant willen de
30 Verenigde Staten een robuuste productieketen¹⁾ opbouwen die de rol van China in de levering van kritieke technologieën en input voor toekomstige industrieën verkleint.
35 Dat vereist nauwe samenwerking met bondgenoten (...) om onnodig dubbel werk te voorkomen en een betrouwbare levering te kunnen

waarborgen. Aan de andere kant ziet
40 de regering graag een opleving van de Amerikaanse productie, omdat ze ervan overtuigd is dat het verlies van productie – deels als gevolg van de Chinese concurrentie – de
45 Amerikaanse veiligheid heeft aangetast en de economie heeft geschaad. (...)

Het zal geen verrassing zijn dat dit slecht valt bij bondgenoten van de
50 VS en andere handelspartners (...) die zien dat [hun] multinationals hun productie uitbreiden in de Verenigde Staten of er zelfs in zijn geheel heen vertrekken om te profiteren van
55 goedkopere energie en royale subsidies.

De Europeanen staan niet alleen in hun zorgen. Ngozi Okonjo-Iweala, directeur-generaal van de
60 Wereldhandelsorganisatie, probeert de non-discriminatie-norm te beschermen – de afspraak dat handelspartners gelijk worden behandeld – die al 75 jaar de kern
65 vormt van het handelsmultilateralisme. (...) Ze waarschuwde ervoor dat "een beleidsmatige ontkoppeling [van de bestaande productieketens], bedoeld
70 om veerkracht en veiligheid op te bouwen, uiteindelijk zou kunnen uitpakken als een schot in eigen doel", wat de samenwerking bij collectieve uitdagingen zoals
75 klimaatverandering, pandemieën of staatsschulden schaadt. (...)

bron: Foreign Policy, 2022

noot 1 productieketen = de keten van stappen in het productieproces die nodig zijn voor het maken van een product

Opgave 4 De boycot van *The Sun* in Merseyside

tekst 4

Hillsborough en de boycot van *The Sun* in Merseyside

(...) De boycot van *The Sun* was een initiatief van voetbalsupporters en hun familie en vrienden; zij stopten met het kopen van dit roddelblad uit
5 protest tegen de berichtgeving van *The Sun* [over het Hillsborough-drama] (...). De boycot werd niet alleen gesteund door fans van Liverpool FC, de populairste
10 voetbalclub in Merseyside, maar zelfs supporters van Premier League-concurrent Everton FC [de andere voetbalclub uit Liverpool] toonden zich solidair met Liverpool-supporters
15 (...) en beloofden *The Sun* nooit meer te kopen. Deze boycot houdt tot op de dag van vandaag stand. In Merseyside ontstond zelfs een sterke sociale norm om *The Sun* te
20 boycotten. De norm beperkt zich niet

alleen tot het boycotten van de krant zelf, maar omvat ook een publieke veroordeling van bekende publieke figuren zoals parlementsleden en beroemdheden uit Merseyside die
25 door interviews te geven aan de krant de boycot aan hun laars lappen. (...)

Drie geïnterviewde krantenverkopers
30 vertelden ongevraagd dat ze de krant niet verkochten omdat ze zich zorgen maakten over de reacties van klanten: "We zijn gestopt met de verkoop van *The Sun* omdat we geen
35 problemen willen – mensen kwamen met klachten." Eén krantenverkoper vertelde dat de laatste keer dat ze *The Sun* probeerden te verkopen, mensen "met dingen gingen gooien".

bron: Foos en Bischof, 2021

tabel 1

Berichtgeving over de EU van twee Britse kranten, 1996 - 2016

	<i>The Sun</i>	<i>The Mirror</i>
aantal redactionele commentaren ¹⁾ met de Europese Unie als onderwerp	347	174
percentage negatief	91,6	10,3
percentage eurosceptisch	80,1	6,3

bron: Foos en Bischof, 2021

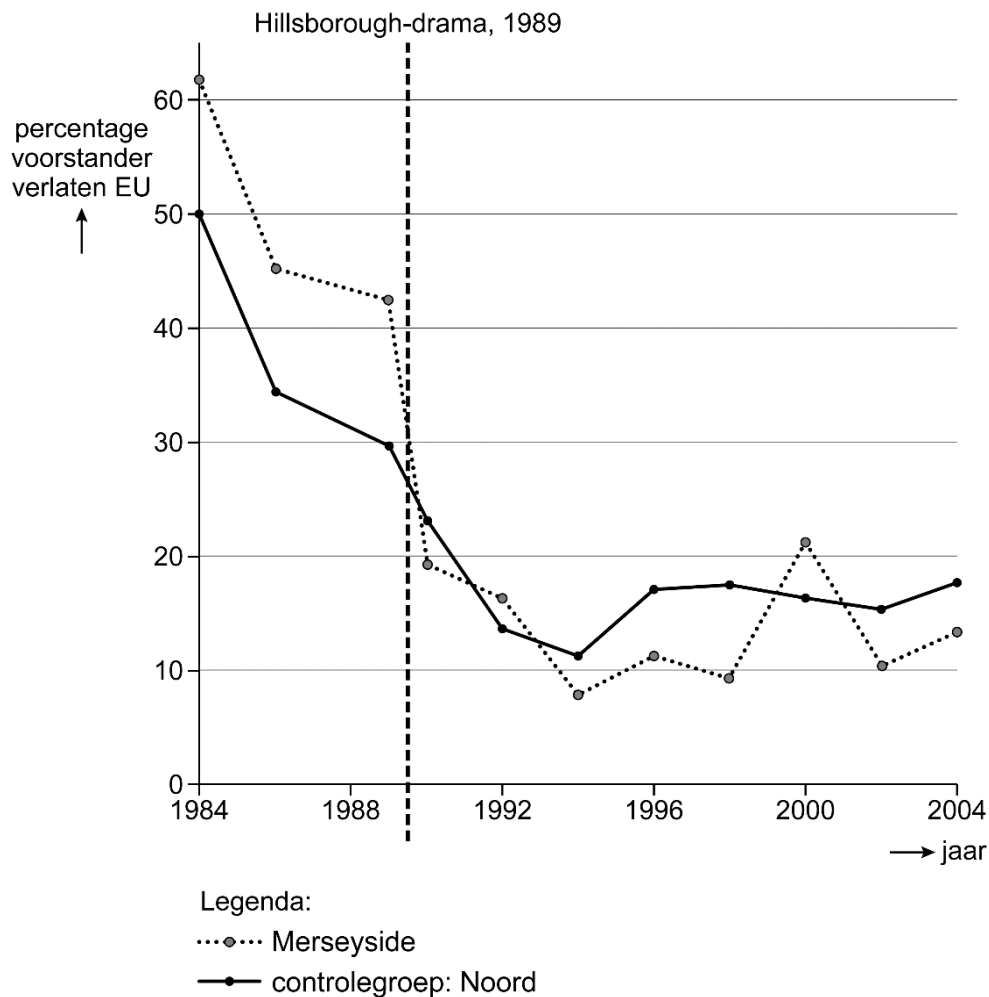
noot 1 Een redactioneel commentaar is een artikel waarin de hoofdredactie van een krant haar standpunt over een bepaalde kwestie geeft.

Toelichting

De gegevens uit de tabel zijn afkomstig van een analyse van de redactionele commentaren van de twee grootste Britse sensatiekranten *The Sun* en *The Mirror*, in de periode 1996 - 2016.

figuur 1

Steun voor het verlaten van de Europese Unie in Merseyside en andere gebieden in Noord-Engeland, 1984-2004

bron: Foos en Bischof, 2021

Toelichting

Controlegroep Noord is de controlegroep die is samengesteld uit inwoners van gebieden die (net als Merseyside) in Noord-Engeland liggen en vergelijkbare sociaaleconomische ontwikkelingen hebben doorgemaakt, maar waar *The Sun* niet geboycot wordt.

Bij samenstelling van de controlegroep is gecorrigeerd voor gender, leeftijd, opleidingsniveau, etniciteit en zelf gerapporteerde sociale klasse en partijvoorkeur.